
A kisgyerek zsenialitása

GEORGE KÜHLENWIND

Ha egy nyelvész-pszichológustól megkérdeznénk: elképzelhető-e, hogy valaki, aki egy nyelvet sem beszél és gondolkodni sem tud, megtanuljon egy „idegen” nyelvet, a válasz bizonyára tagadó lenne. De éppen ezt a lehetetlen feladatot oldja meg minden egészséges kisgyerek, ha a környezete is egészséges. Az anyanyelv nem örökölhető és ezért a gondolkodás sem, amelyet a gyerek az anyanyelvvvel együtt sajátít el, a felnőttre jellemző tanulás nélkül (amely előfeltételezi a gondolkodást), valamint „tanítás” nélkül, azaz célzott behatás nélkül (mivel a tanításnak a felnőtt értelmeében ugyancsak előfeltétele a gondolkodni tudás). Csak beszélni kell a gyerekhez, s akkor egy nap ő is részt kezd venni a beszélgetésben.

Az emberi beszéd – ide számít minden nem-verbális közlésmód is (mint pl. taglejtés, mimika, zene) – két részből áll: a *jelből*, amely az érzékelhetőségben jelenik meg (akusztikus vagy látható formában) és a jel értelméből vagy *jelentéséből*, amely sohasem jelenik meg érzékelhető módon, hanem az emberi tudatban vagy annak tudatfeletti zónájában *történik*. Azért hangsúlyozzuk a jelentés folyamat-jellegét, mert az anyanyelv elsajátításának legalább a kezdetén (vagy a felnőttnél egy új gondolat megfogalmazásában vagy megértésében – a kisgyereknek minden gondolat új) nem lehet szó a jel és a jelentés valamilyen mechanikus összefűződéséről, amilyen például az állatvilágban a másodlagos reflex jelensége. Hiszen minden eredeti (nem technikai-tudományos) szónak számos jelentése lehet a mondattól függően, a mondatnak pedig számos jelentése lehet az adott helyzet, a beszélő és a hallgató személye vagy akár a történelmi korszak stb. (tehát nyelven kívüli tényezők) szerint.

Amikor tehát azt mondjuk, hogy a gyerek *utánozva* tanul meg beszélni, akkor az utánzás kiterjed a beszéd jelentésére is, azaz a gyerek valamilyen módon a nyelv belső – jelentés – oldalát is el kell érje. Éppen ez a különbség a gyerek és a papagáj között: a gyerek érti, amit mond, a madár nem.

Mi módon érti meg a gyerek a beszéd-elsajátítás kezdetén az első szavak vagy mondatok értelmét, jelentését? Ekkor ui. sem magyarázat, sem „mutatás” nem lehetséges. A rámutatás feltételezi, hogy a gyerek a mozdulatot már éri, azaz tudja, hogy a mutatóujj folytatásának irányába kell figyelnie és hogy a rámutatás egyáltalában mit jelent; másrészt, ha rámutatunk egy kör alakú, síkfelületű, barna, fából készült asztalra, honnan tudná a gyerek, hogy *mire* mutatunk: a körre, a síkra, a színre, az anyagra vagy az asztal egészére? Nem is szólva az olyan szavakról, amelyeket nem lehet mutatni (kötőszavak, határozók, számos jelző stb., pl. „szép”, „most”).

A jelentéshez a gyerek közvetlenül és közvetítés nélkül fér hozzá: befogadó jellegű figyelme kiterjed a beszélő *szándékára*, tehát arra a belső mozzanatra, amely megelőzi a szavakat, amely a mondat (vagy mondatok) értelme és amely a beszélőben tudatfeletti módon jelen kell legyen, hogy az meg tudja választani az első, a második stb. szót, valamint a megfelelő nyelvtani formát. Ez a képesség, a nyelvfeletti értelem megtalálása a lélek tudatfeletti, szellemi részének egyik alapvető megnyilvánulása: az anyanyelvét az ember nem a később (és csak esetleg) megismert nyelvtani tudása szerint beszéli – nyelvtanilag helyesen; tudatfeletti továbbá a hangzók létrehozásának módja is (hogy mit csinálnak a beszédszervek, nem tudjuk és nem is kell tudnunk.)

A beszédszándék közvetlen érzékelése (a beleérző figyelem útján) az egyetlen lehetséges út arra, hogy a gyerek az első néhány száz szó értelmét azonosítani tudja. E tekintetben a gyerek a felnőttével összehasonlítva fordított utat tesz meg. A felnőtt a szavak

értésén át jut a mondat szavak feletti értelméhez. Ez az, amit a fordítónak a lefordíthatóság érdekében el kell érnie, a „senki földje”. A gyerek az értelem közvetítése nélküli felfogásán át jut el a szavak jelentéséhez. Archaikus tudatú népcsoportoknál a közvetlen kommunikáció mind a mai napig fennmaradt: a vadászó férfi és a tőle távol lévő családja kölcsönösen tudnak egymásról, ha valamelyiküknél jelentős esemény történik.

A közvetlen értés a felnőttek beszélgetésében is nagy szerepet játszik: enélkül aligha értenénk meg egy-egy új gondolatot, amelynek kifejezésére régi ismert szavakat használunk új értelemben. Az értéskor a kisgyereknek egy tapasztalásra kell hagyatkoznia, az elhangzó beszéd tapasztalására. Ez nem csupán az akusztikus tapasztalás, hanem a mondat (mondatok) értelmének közvetlen átélése és ezen át a szavak tapasztalása. Felnőttkorunkban könnyen ejtünk ki szavakat a megfelelő élmény nélkül. Azt mondjuk: szeretet, veszély – anélkül, hogy ugyanakkor szeretetet vagy veszélyt tapasztalnánk. A kisgyereknél a mondatok és szavak kezdetben egyben az értelmük tapasztalásával járnak együtt, és éppen ez a tapasztalás (és sosem a magyarázat, amely csak *értve* magyarázat, tehát az értés előtt nem lehetséges) adja a szöveg értését.

A közvetlen értés képessége (vagy másképp: a participáló, a környezettel közös tudat képessége) nélkül a beszéd, az anyanyelv (néha több anyanyelv) elsajátítását nem lehet megérteni. Ám ennek a képességnek a háttérében egy másik, még általánosabb és magasabb képesség húzódik meg: hogy ti. a gyerek *értelemre van hangolva*. Ennek jelentés kettős: egyrészt azt jelenti, hogy a gyerek egyáltalán képes struktúrák felfogására (pl. a „mert” kötőszó jelentésének megragadására), másrészt arra is, hogy a különböző struktúrák és nyelv adta jelölések közötti összefüggést a gyakorlatban megvalósítsa (a „mert” szó hangzásából nem lehet a jelentésére következtetni).

Az értelemre hangoltság *hozott* emberi képesség; ez válik a környezet hatására specifikus beszédképességgé. Minden megvyszólalás mélyén szándék van, azaz *akarat*. Ebben az eredeti akaratban mintegy oldott állapotban benne rejlik a megszólalás tartalma és az érzés is, amely a beszédszervek működését, mozgását irányítja, a hétköznapi tudat beavatkozása nélkül. Ezt az „akaratot” érzékeli közvetlenül a gyerek, ebben áll az említett tapasztalás, és ezért képes a beszédet utánozni is: az idegen akarat saját akarattá válik és létrehozza a beszédszervek megfelelő mozgását; különben nem volna megmagyarázható, honnan tudják a beszédszervek, mit kell tenniük a hallásban tapasztaltak reprodukálása érdekében. Az idegen akarat a befogadó, megfordított akarat útján saját akarattá válik. A felnőttél a befogadó figyelem-akarat csak homeopátiás mértékben jön létre minden érzékelés esetében, mintha azt mondanánk: legyen meg a te akaratod. A felnőtt életében a testi akaratot nem a megismerő érzés, hanem a gondolati vagy képzeleti motívum vezeti: ez rajzolja elő az akarat számára a mozdulat formáját. Kivétel a gyerekkorban megszerzett három alapvető képesség: a járás, a beszéd és a gondolkodás, amelyekben a három lélekfunkció (gondolkodás, érzés, akarat) nem váik szét. Hasonlóképpen működik az akarat a művészi tevékenységekben. Ilyen esetben a test vagy a testrészek (elsősorban a kéz) beszédszerv-funkciót teljesítenek.

A kisgyerek „értése” ilyen módon egyáltalában nem a gondolkodáson múlik. Sokkal inkább a megfordított, befogadó akaraton vagy érzésen és az út ezekből vezet a gondolkodáshoz. A kisgyerek gondolkodása sem azonos a felnőttével: sokkal elevenebb, érzéssel áthatottabb annál, tapasztalás-jellegű. Ez a fajta gondolkodás hoz létre struktúrákat az agyban, míg a felnőtt szokványos gondolkodását a létrejött agystruktúrák tükrözik, azokat veszi igénybe és azok befolyásolják. Újat gondolni, intuitíven gondolkodni a felnőttnek a már meglévő struktúrák ellenében kell.

Az óvodás és a kisiskolás tanulásában (és tanításában) az értésnek a fenti utat kell – kellene – bejárnia. A Waldorf-pedagógia számos vonását ez a háttér teszi érthetővé: a sok testmozgást minden tárgy tanításban, a mesék, képek, történetek közvetítő alkalmazását, a számos művészi tevékenységet az iskolában és az óvodában.

A gondolkodás és az érzésvilág korai elszakadása egymástól különösen ártalmas a későbbi szellemi fejlődés szempontjából. Ha az érzésvilág figyelemből a gondolkodás kiválik, az érzés elveszti megismerő jellegét és önérző, egoisztikus, nem-megismerő emóciós formát vesz fel; a gondolkodás ugyanakkor elveszíti intuitív, megismerő érzés vezérelte minőségét. Ezt az elválást elősegíti, ha a gyereket nem vagy nem közvetlenül *érez-*

hető szavakkal, fogalmakkal, tárgyakkal és anyagokkal vesszük körül. A nyelv ősi szavai mind érzéssel (sőt akarattal) hordoznak (pl. ég, föld, víz, láng), míg a technikai-tudományos szavak, amelyeket ember alkotott, ennek híján vannak (ezért lehet nehezebben lírai versben használni őket). Természetesen a gyerek ráruházhat érzéseket az ilyen szavakra-fogalmakra is, és ezt az egészséges gyerek meg is teszi. Mégis, a mesterséges szavak többnyire elősegítik az érzés és a gondolkodás elválását, mivel az érzésnek ezek esetében nincs dolga, és így többnyire egoisztikus emócióvá alakul. Hasonlóan hatnak a nem természetes anyagokból készült tárgyak is.

Nyilvánvalóan lesznek szülők, akik gyerekeik boldogulását nem tudják másképp elképzelni, mint hogy azokból kellőképpen önző embereket neveljenek, mondván, hogy csak így állhatják meg helyüket az életben, az általános társadalmi egoizmus közepette. Eközben azonban elfelejtik, hogy az emberi figyelem és intelligencia egy része – sokszor nagy része – elvész, ám az egoításban befelől fordulva lekötődik, úgyhogy eredeti irányultságából kiesve, kifelé, épp az élet irányában használhatatlanná válik. Ha valaki nem vagy kismértékben egoista, az nem feltétlenül jelent butaságot, nem jelenti a talpraesettség hiányát, hanem ellenkezőleg, nagyobb éber figyelmet és intelligenciát, több intuitivitást.

A megismerő vagy intelligens akarat, érzés és gondolkodás egymástól való elválása az emberi élet legfontosabb és a későbbiekre nézve döntő jelentőségű folyamata. Az élet első 3-4 éve a meghatározó, ezért a környezet felelőssége ebben a korban igen nagy. Ugyanakkor viszont a kisgyerek is individuum és ezért egyéni módon reagálhat a környezet megnyilvánulásaira. Így például szelektív módon foghatja fel a környezet nyújtotta lehetőségeket, választhat (természetesen nem tudatos módon) a ráhatások között, van, amit befogad és utánoz, van, amit visszautasít, mintha észre sem venné azt. E tekintetben testvérek között is nagy különbségek figyelhetők meg. Az óvodában az egyik előszeretettel tanul el illetlen szavakat és szívesen használja azokat, a másik testvérről mintha leperegne, sosem veszi szájára őket. A szelektív figyelemben az individuum nyilvánul meg, egyelőre passzív módon.

A beszéd elsajátításáról mondottakból kitűnik, milyen fontos, hogy a környezet beszéljen a gyerekekkel és hogy ilyenkor a beszélő teljes figyelmével forduljon a gyerek felé. Ellenkező eseten az akusztikus jelek mögött a beszéd belső realitása csak részben, töredékesen lesz jelen, márpedig éppen ez a belső valóság az, amiből a gyerek a közvetlen értés útján megtudhatja, mi a mondottak jelentése. Világos, hogy hangszalagról vagy bármilyen más berendezés segítségével, amely mögött nincsen jelenlévő és aktuálisan működő tudat, a gyerek csak papagáj módra tanulhat meg „beszélni”, míg a részleges emberi figyelem és nem teljes odafordulás a beszéd elsajátításának fázisában nagy valószínűséggel beszéd- és viselkedésszavart (a kettő rendszerint együtt jár) hoz létre.

A kisgyerek intelligenciája a mondottak értelmében erősen különbözik a felnőttétől. Ez tükröződik a figyelem minőségében: a felnőtt figyelme elsősorban intencionális, azaz valamire irányított, míg a kisgyereké befogadó, nincs eleve célja. Ennek oka elsősorban az, hogy a „valami” (egy tárgy vagy kép, netán gondolat) mindig fogalmilag körvonalazott, a kisgyereknek pedig kevés fogalma van, határesetben egy sincs. Amikor pedig kezdenek fogalmait lenni, ezek minőségükben különböznek a felnőtt fogalmaitól: elevenek, nem merevek, érzéssel telítettek és általában sokkal átfogóbbak, „nagyobbak” a felnőtt fogalmainál. A fogalomalkotás módja is más; a kisgyerek először a legnagyobb fogalmakat „alkotja meg”. Messze a verbális kommunikáció kezdete előtt általában megjelenik egy szótag (legtöbbször „tha”, „dha”, „ma”, esetleg csak egy magánhangzó), amely mindent jelnet, apát, anyát, éhséget, meleget, tejet stb., kivéve a gyereket magát; a felnőtt nyelvére fordítva tehát „világ”-ot jelent, a lehető legnagyobb fogalmat. Ebből differenciálódik később minden kisebb fogalom. Jóval később is egy-egy szót egy ideig sokkal általánosabb értelemben használ a gyerek; például „kutya” egy ideig minden állatot jelent nála (beleértve az ablaktáblán mászkáló legyet is), vagy „piros” minden, ami színes.

A nyelv nemcsak egyes szó-fogalmakat nyújt a gyerekeknek, hanem nyelvtant is, amelyben (a szavakkal együtt) egy specifikus gondolkodásmód, gondolatrendszer rejlik. Mivel a gyerek értelemre hangoltan születik, képes nyelvtanilag helyesen beszélni a szabályok tudatossága nélkül (sőt a felnőtt is akkor beszél jól egy nyelvet, ha a szabályokat „elfe-

lejtette” – ez tudatfeletti képesség). Egy-egy nyelv organikus egész: ezt fogja fel a gyerek érzésben és tudatfeletti módon (ezért nem keveri a két vagy akár több anyanyelvvél felnőtt gyerek a nyelvek szavait, fonetikáját, nyelvtanát). Éppen ezért lényeges, hogy a felnőtt környezet (a teljes odaforduláson túl) ne torzítsa el az anyanyelvet gügyögéssel, leegyszerűsített nyelvtannal stb., amikor a gyerekhez beszél, hanem a nyelvet a maga teljességében beszélje. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy kezdetben mellékmondatos, körmondatos szerkezetekben beszéljünk a gyerekhez. Ez a magatartás része annak a beállítottságnak, hogy a kisgyereket kezdettől fogva *embernek* tekintjük, teljes értékű embernek, aki még nincs birtokában teljesen fizikai organizmusának és ezért nem képes magát a földi életben teljes mértékben kifejezni.

Szokás mondani, hogy a gyerek utánozva tanul meg beszélni. Ami azt jelenti, hogy a gyerek az egész beszédet utánozza, az akusztikus megjelenési formán túl annak belső szándék-magvát is. Befogadó figyelme (*odaadottsága*) segítségével *eléri* a beszéd akarat-érzésbeli-gondolati indítékát, hogy mit is szándékozott mondani a beszélő. Az utánzás vagy azonosulás erőinek forrása, hogy a kisgyerek teljes egészében *érezk*, akiben az egyes későbbiekből ismert érzékszervi zónák (látás, hallás stb.) még nem váltak külön. Ismeretes, hogy az érzékek később is „utánozva” működnek; amit hallok, azt legalább homeopátiás mértékben meg is valósítom: ha szót hallok, magamban is elismétlen, ha zenei hangot hallok, a hangszálak beállnak annak reprodukálására. Mások gondolatainak megértésénél is így teszünk: hogy megértsünk valamit, azt nekünk is gondolnunk kell.

Az érzékelés felnőtt korban is a megfordított akarat segítségével történik: minél inkább hagyjuk az érzékelt tárgy „akaratát” érvényesülni, hogy a miénket önmaga hasonlóságára formálja, annál jobban, teljesebben érzékelünk. Ez az utánzás-azonosulás az önfeledtségig terjedhet (pl. egy jó színházi előadásban a nézők-hallgatók azonosulnak a szereplőkkel). Az utánzás vagy azonosulás ilyen mértéke indokolja, hogy a gyerek környezetében ne csak megnyilvánulásainkra, hanem – amennyire ez lehetséges – érzéseinkre és indulatainkra is ügyeljünk.

Az érzés és a gondolkodás elválását lassítja és egészséges módját elősegíti, ha a gyerek fantáziáját foglalkoztatjuk, aktivizáljuk. Ez egészen kicsi korban elkezdődhet azzal, hogy nem tökéletesen kidolgozott, „élethű” játékokat adunk neki, hanem olyanokat, amelyek fantáziával kell kiegészítenie: egyszerű rongyból vagy szalvétából készült babát, amelynek csak fejét és törzsét jeleztük igen egyszerű módon. Később a fantázia-játékban jelenik meg a gyerek lelki fejlődésének számos mozdulata.

Miért lényeges a fantázia foglalkoztatása az érzés és a gondolkodás együtt-tartása szempontjából? Hogy ezt megértsük, vessük fel a kérdést: miért szeretünk regényeket, elbeszéléseket olvasni? Nyilvánvalóan – amennyiben irodalmi értékről van szó – nem magáért a történetért, a cselekményért. A jó írásban egy érzésvilág jelenik meg, amelynek a cselekmény esetleg szerves része, de nem mindig van így. Másrészt a jó regényíró, mint minden alkotó művész, érzésbeli inspirációjából ír, azaz szintén az érzés kedvéért. A jó író próbája lehet, hogy le tudja-e írni konyháját vagy fürdőszobáját úgy, hogy azt más is érdeklődéssel olvassa.

Amikor a gyerek a fantáziájából játszik, ő is egy érzést vagy érzés-élménysort játszik ki. A játék indítéka ez az „ezt akarom érezni”. A történés maga helyzetek, képek sorozata, amelyek létrehozásában a gondolkodás és a képzetalkotás működik. Ezért erősíti az ilyen játék az érzésvilág és a gondolkodás kapcsolatát. A fantázia-játékoknak mindig vannak – általában kimondatlan – szabályai, amelyeknek betartását a játszó gyerek önként vállalja. Például ha a gyerek szakácsosdit vagy üzletesdit játszik, a szerepének megfelelően kell viselkednie. A szabályok önkéntes vállalása hallatlan mozgatója a tudati fejlődésnek. Ugyanakkor renkdívül egészséges az a tudati mozdulat is, amelynek segítségével kavicsok, vadgesztenyék, fadarabok változnak át a játékban – lényegében bármivé. Ezekben a mozdulatokban a fogalmak függetlenednek a tárgyak megjelenési formájától, illetőleg a fogalom funkcionális jellege (az igazi fogalom) erősödik (amely szerint pl. egy szék kaphat asztal vagy akár ház funkciót).

A kisgyerek érzékelése eltér a felnőttétől. Ennek oka, hogy odaadása teljesebb – csodálkozva érzékel –, és minthogy az érzékelt világ még nem annyira struktúrált fogalmilag,

mint a felnőtté, az érzékelés sokkal inkább érzés színezetű. Ezek az érzés-minőségek nem szubjektív emóciók, amelyek az emlékezetből, asszociációs módon hívódnak elő, hanem a dolgok valódi, érezhető létét jelentik, amellyel archaikus tudatú népcsoportok ma is megismerőleg kapcsolatban vannak. A dolgok (főleg a természet dolgai, tárgyai, jelenségei) *mondanak* valamit (szavakban kifejezhetetlen módon) az érzés útján a gyerekeknek (vagy az archaikus tudatnak). Ahol „mondás” vagyis értelem mutatkozik, ott az elfogulatlan lélek természetes módon egy „valakit” érzékel – mondás csak valakitől, nem valamitől eredhet. Ezen alapul a kisgyerek természetes „vallásossága”, ami azért áll idézőjelben, mert a kisgyerek (akár az archaikus tudat) nem tudja, hogy ez vallásosság, nem ismeri avallás fogalmait, de érzésvilágában, a dolgok beszélő jellegén át, amely létükhöz tartozik, *tapasztalja* a Valakit vagy Valakiket, akik a dolgok jelentés- vagy értelem-jellegének alanyai.

Mint minden más vonatkozásban, úgy ebben is a helyes magatartás a környezet részéről az, hogy lehetőleg nem avatkozik be kívülről és mesterségesen a kisgyerek vallásos életébe. Egyrészt nem tesz ellenesemmit (bármilyen legyen is a nézete), másrészt nem igyekszik a felnőtt vallási fogalmait a kisgyerekben tudatosítani. A kisgyerek számára az egész világnak, minden dolognak vallásos aurája van, a víznek, a színeknek, a növényeknek – a kisgyereknek, minden szent minden csodajellegű, mindenben érzi, hogy a lét: csoda, hogy lenni is az.

A környezetnek és később a pedagógusnak egyetlen feladata van: a kisgyerek zsenialitását hagyni szabadon fejlődni, ami korántsem jelenti azt, hogy a gyerekek mindent megengedünk, hanem hogy maximális figyelemmel, odafordulással, szeretettel egészséges környezetet biztosítunk a számára. A kisgyereknek és a nagyobbaknak is szüksége van jó szokásokra, életritmusra, fegyelemre (pl. szobatisztaságra). A szokások tagolják a világot, ezért hozzátartoznak a földi intelligencia megszerzéséhez.

Hová, hogyan tűnik el a későbbiekben a kisgyerek zsenialitása? A kérdésre két válasz van. Egyrészt (és ez a jelentősebb tényező) a kisgyerek figyelme, amely kezdetben befogadó és kifelé irányul, a hároméves kor tájékán túlnyomórészt azonosul a test érzésével, vagyis kifejlődik bizonyos fokú egoitás. Ez az a kor, amikor a gyerek beszédében áttér a harmadik vagy második személyről az első személyre, ha önmagáról beszél. Ennek az egoitásnak meg kell jelennie, különben nem fejlődhet ki később (esetleg) a szellemi öntudat. Az emberi öntudat először a test érzésének tudataként jelenik meg; ezt felnőttkorban felválthatja a gondolkodó vagy a beszélő tudata, amely nem azonos a test tudatával – ez a szellemi öntudat. Az egoitástudat mértékétől függ aztán a további szellemi fejlődés lehetősége.

Az eredeti befogadó figyelem másként is átalakulhat, illetőleg lecsökkenhet. Felnőttkorban csak pillanatszerű villanás az intuíció vagy ihlet általában ritka alkalmával. A felnőttek ui. nagyon sok fogalma van, amelyek az intencionális (valamilyen meghatározott tárgyra, képre, gondolatra irányuló) figyelmet lehetővé teszik, és ez a fajta figyelem szinte egyedül uralkodó a tudatban. A befogadó figyelem létrehozásához a felnőttnek meg kell szabadulnia a figyelem eleve adott tárgyaitól, ami egyáltalában nem könnyű, és tudati gyakorlatok nélkül *szándékkal* csak kivételes alkotó egyéniségeknél történik meg.

Ha a gondolati élettal együtt rezdül az érzés, sőt a befogadó akarat, ez jelenti a felnőttnél az alkotókészséget. Ezért találjuk oly gyakran nagy alkotók önéletrajzában a megjegyzést: „Valamilyen módon gyerek maradtam, megőriztem kíváncsiságomat és képességemet a csodálkozásra.” A felnőtt tudati gyakorlatok útján kifejlesztheti a befogadó figyelem előhívásának képességét a gondolkodás és az érzékelés irányában. Erre a lehetőségre vonatkoznak az Újszövetség szavai (Máté 18,3): „Ha olyanok nem lesztek, mint a kisgyerekek, semmiképpen nem mentek be a mennyeknek országába.”